

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. VI. De causis peccatorum

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

Respondeo D. Thomam non loqui de motibus sensualitatis qui omnem advertentiam & deliberationem rationis præveniunt, sed tantum de his qui plenam ac perfectam advertentiam & deliberationem antecedunt, & qui primò-secundò appellantur: hi enim cum sint imperfectè voluntarij, sunt peccata venialia, quæ sunt quiddam imperfectum in genere peccati, ut ibidem ait S. Doctor.

34. Objicies secundò: Si motus primò-primi omni culpà etiam veniali carerent, potuissent esse in Christo, & in Beata Virgine: Sed hoc dici nequit, ut docent Theologi in tractatu de incarnatione: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam: quia, ut ibidem docent Theologi, Christo, & B. Virgini concessum fuit privilegium illud statùs innocentia, seu perfectio illa justitiæ originalis, quæ appetitus sensitivus hominis ita subiectus erat rationi, ut sine istius advertentia & imperio nullus in eo motus insurgeret: unde licet in nobis motus circa illicita possint omni culpà etiam veniali carere, quia possunt insurgere subito, & ante omnem advertentiam rationis; in Christo tamen, ejusque Matre purissima, si fuissent, nequaquam culpà vacassent, quia cum advertentia & libertate evenissent.

35. Objicies tertio: In appetitu sensitivo hominis, ex subordinatione & conjunctione quam habet cum voluntate & ratione, resultat libertas quædam diminuta & imperfecta, per quam absque actuali voluntatis motione, & imperio rationis, potest peccare venialiter, ut articulo præcedenti cum Cajetano, Martine, & Salmanticensibus docuimus: Ergo poterit appetitus sensitivus, utendo illa sua libertate imperfecta, in omnibus suis motibus etiam primò-primis peccare venialiter.

Respondeo concessò Antecedente, negando consequentiam: quia ut articulo præcedenti ostendimus, libertas imperfecta, conveniens appetitui sensitivo, necessariò exigit ut possint ejus motus à ratione reprimi: motus autem primò-primi, quos ratio nullo modo advertit, non possunt ab ea reprimi, & ideo non gaudent libertate illa imperfecta, quam appetitus sensitivus à voluntate participat, subindeque peccata venialia esse nequeunt.

36. Objicies ultimò: Si motus primò-primi concupiscentiæ non essent peccata, liceret in eis sibi complacere, aut illos desiderare: At utrumque illicitum est: Ergo illi sunt peccata, saltem venialia.

Sed nego sequelam: licet enim motus primò-primi concupiscentiæ non sint mali malitià formali, defectu libertatis, sunt tamen mali malitià objectivà, cum circa objectum malum & à lege prohibitum versentur; unde eo ipso tribuunt malitiam formalem actibus complacentiæ vel desiderij, quibus liberè appetuntur; actus enim liber circa objectum malum, & lege prohibitum, formaliter malus est.

DISPUTATIO VI.

De causis peccatorum.

Ad quæstionem 75. & quinque sequentes.

CAUSÆ peccati aliæ sunt interiores, quæ intra hominem resident; aliæ exteriores, quæ extra ipsum existunt. Primi generis sunt tres, nempe ignorantia ex parte intellectus; concupiscentia ex parte appetitus; & malitia ex parte voluntatis. Secundi generis tres etiam esse vel excogitari possunt, nimirum Deus unà cum voluntate ad actum peccaminosum concurrens; Diabolus ipsum persuadens; & primus parens originale peccatum in posteros per feminalem propagationem traducens. De hac posteriori causa peccati fusè dicemus disputatione sequenti, ubi de peccato originali differemus: de prioribus verò breviter hic agendum est.

ARTICULVS PRIMVS.

An & que ignorantia sit causa peccati?

§. I.

Multiplex ignorantia divisio.

IGNORANTIA secundum se dividitur primò in eam quæ potius dicitur nescientia, & in eam quæ propriè est ignorantia. Prima dicitur carentiam illius scientiæ, quam aliquis nec debet nec natus est acquirere: & ideo cum sit tantum negatio, non habet rationem mali, sive culpæ, sive pænæ; unde reperitur in Angelis beatis, teste Dionysio cap. 7. cælest. Hierar. Cum enim nulla creatura, quantumvis superioris ordinis, omnia scibilia comprehendat, & saltem ex possibilibus plura omnes creatos lateant intellectus, necesse est ut in omni intellectu creato, sive humano, sive angelico, sit aliquid prædictæ nescientiæ, & solus intellectus divinus, qui omnia scit & comprehendit, eam excludat. Secunda ignorantia dicit carentiam illius scientiæ, quam quis aptus natus est habere; adeoque importat rationem mali, vel culpæ, vel pænæ, & in varia membra subdividitur.

In primis enim ex parte subiecti dividitur in invincibilem & vincibilem: invincibilis est, quando non est in potestate alicujus scire illud quod ignorat, seu quando non potest ignorantiam suam vincere & à se depellere, ut est ignorantia mysteriorum fidei in illis infidelibus, qui nihil de Evangelio audierunt, nec audire poterunt, & qui infideles negativè appellantur. Vincibilis est, quæ adhibita morali diligentia vinci & superari potest: & hæc duplex est, una affectata, quando quis deliberato animo vult aliquid ignorare, ita ut voluntas per se & directè feratur in ipsam ignorantiam, juxta illud Psal. 15. *Noluit intelligere ut benè ageret*: altera crassa & supina, quando voluntas directè & formaliter in ipsam ignorantiam non fertur; sed tantum indirectè, & interpretativè: v. g. cum quis non vult adhi-

bere studium & laborem quem tenetur & potest adhibere, ut aliquid sciat, tunc indirectè & interpretativè censetur velle illud ignorare.

Secundò ex oppositione ad scientiam dividitur tam vincibilis quam invincibilis ignorantia in habitualem, quæ est carentia scientiæ habitualis, & actualem, quæ est carentia considerationis & advertentiæ actualis; & in practicam, quæ est defectus scientiæ practicæ dictantis aliquid esse faciendum, vel omittendum, & speculativam, quæ est carentia scientiæ speculativæ quam tenemur habere, ut est ignorantia articulorum fidei.

Tertiò ex parte objecti, seu rerum ignoratarum, dividitur ignorantia, tam vincibilis, quam invincibilis, in ignorantiam juris, & facti. Ignorantia juris est quæ ignoratur id quod jure decretum est: unde sicut jus dividitur in naturale & positivum; & hoc rursus in divinum & humanum, & humanum adhuc in ecclesiasticum & sæculare, & tandem sæculare in jus gentium & civile; ita ignorantia juris in totidem membra secari potest. Ignorantia facti est, quæ propter circumstantiam aliquam factum aliquod ignoratur esse illicitum: v. g. cum Jacob accessit ad Liam, quam putabat esse Rachel uxorem suam, ejus ignorantia fuit solum facti, nempe quòd Lia loco Rachel fuisset illi supposita; quod enim erat de jure, scilicet viro non licere ad non suam accedere, Jacob ignorare non potuit. Vel si quis ignoraret percussores Clericorum esse excommunicatos, haberet ignorantiam juris, si verò nesciret hunc quem percutit esse Clericum, ignorantiam facti haberet.

Ultimò ignorantia ratione actus dividitur in antecedentem, concomitantem, & consequentem: de quibus fusè egimus in tractatu de actibus humanis, ad quem Lectorem remittimus, ne eadem sæpius repetantur.

S. II.

Resolutio difficultatis propositæ.

Deo primò, ignorantiam esse causam peccati, non directè & per se, sed per accidens & indirectè, seu ut removens prohibens effectum.

Prima pars patet ex variis Scripturæ locis, in quibus homo dicitur peccare per ignorantiam, Levit. 4. *Si peccaverint Principes per ignorantiam: Et rursus: Si peccaverit anima per ignorantiam.* Et cap. 5. statuuntur sacrificia offerenda pro illis qui peccaverint ex ignorantia. Item ad Hebræos 9. dicit Apostolus, quod semel in anno in sancta sanctorum solus Pontifex introibat, non sine sanguine, quem offerret pro suis & populi ignorantis, id est, ut ibidem exponit D. Thomas, pro suis & populi peccatis ex ignorantia commissis. Denique Oseas cap. 1. recenset stupendum peccatorum & vitiorum diluvium, quod in terram inundaverat, ejusque causam refert in ignorantiam seu defectum scientiæ Dei: *Non est (inquit) veritas, non est scientia Dei in terra; maledictum, mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Quibus & aliis Scripturæ testimoniis D. Bernardus epist. 77. ad Hugonem de S. Victore, improbat errorem cujusdam negantis peccata per ignorantiam committi.

Secunda pars, quæ asserit ignorantiam non esse causam peccati per se & directè, sed indirectè tantum & per accidens, est D. Thomæ hic qu. 76. art. 1. & quæst. 3. de malo art. 8. & manifesta est: cum enim ignorantia sit privatio, nequit directè aliquem influxum positivum in peccatum habere, sed indirectè tantum & per accidens, seu ut removens prohibens, tollendo nimirum scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum: unde ignorantia dicitur causa peccati, eo ferè modo, quo removens columnam, detinentem lapidem ne descendat, dicitur, causa descensus ipsius lapidis, quatenus removet obicem, qui talem descensum impediabat.

Dices: Deus denegat auxilia, quæ si adessent, impedirent peccatum, & tamen non idcirco dicitur causa peccati, etiam per accidens, vel ut removens prohibens, ut art. 3. dicemus: Ergo neque id habebit ignorantia, quamvis tollat scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: Ratio discriminis est, quia Deus non tenetur dare auxilia, quæ denegat, sicut homo tenetur adipisci scientiam necessariam ad evitandum peccatum: effectus autem solum attribuitur removenti prohibens, quando is tenetur illum impedire, ut docet D. Thomas supra qu. 6. art. 3. & hic qu. 76. art. 2.

Dico secundò, ignorantiam invincibilem & antecedentem non esse causam peccati, sed ab illo excusare. Ita communiter docent Theologum Magistro in 2. dist. 22. & cum D. Thomæ hic art. 3. contra Jansenium, qui lib. 2. de statu naturæ lapsæ cap. 2. & sequentibus asserit facta cum ignorantia invincibili juris naturalis, esse peccata culpabilia, & constituere homines æternæ damnationi obnoxios, additque hoc esse dogma fidei, à SS. Augustino, & Hieronymo necnon à Patribus Concilij Palestini traditum; & in hoc Scholasticos omnes, qui de hac materia scripserunt, omnino cœcutire: quod etiam ante Jansenium asseruerat Lutherus in cap. 12. Genesis, cujus verba sunt: *Scholastici dicunt invincibilem ignorantiam reddere excusabiles: tanta cœcitas est in Papa scholis & Ecclesiis.*

Hunc Jansenii errorem fusè confutavimus supra in dissertatione Theologica de probabilitate, contra novorum Casuistarum laxitates, & Jansenianorum excessus. Unde hic sufficit duplicem rationem fundamentalem nostræ conclusionis adducere. Prima est: Ignorantia illa à peccato excusat, quæ tollit ab actu rationem voluntarii; nam ut sæpe docet Augustinus, & ratio naturalis suadet, peccatum usque adeò voluntarium est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: Sed ignorantia invincibilis, seu antecedens, tollit ab actu rationem voluntarii; cum tollat ab intellectu cognitionem, sine qua non potest stare voluntarium, ut patet ex ejus definitione: Ergo ignorantia invincibilis & antecedens non est causa peccati, sed ab illo excusat. Unde D. Thomas hic qu. 76. art. 3. sic ait: *Si sit talis ignorantia qua omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino à peccato excusat.*

Secunda ratio: Deus ex Tridentino non præcipit hominibus impossibilia: Sed præciperet impossibilia, si ignorantia invincibilis non excusaret à peccato: Ergo &c. Minor probatur:

Fff iij

Cum voluntas nostra sit potentia cœca, nec possit ferri, nisi in id, quod intellectus ut bonum & conveniens ipsi ostendit, id duntaxat censetur esse in nostra potestate, quod sit à voluntate cum plena advertentia rationis, adeoque ignorantia, quâ aliquid penitus nescitur, impedit quominus illud sit in nostra potestate: Ergo si homo teneretur ad implenda præcepta juris naturalis, aut positivi, quæ ignorat invincibiliter, obligaretur ad impossibile. Unde Medina hic art. 2. rectè observat: *Idcirco ignorantiam invincibilem non imputari homini ad peccatum, quod nemo obligetur ad impossibile. Qui plura cupit, prædictam dissertationem consular, in qua fufius has rationes expendimus, & plura SS. Patrum testimonia in ejsdem veritatis confirmationem adduximus, præcipuaque Jansenii & Wendrochii fundamenta dissolvimus.*

Dico tertio: Ignorantia concomitans, quando invincibilis est, neque causat peccatum, neque ab illo excusat, sed merè per accidens & concomitanter ad illud se habet.

Probat: Illa ignorantia neque causat peccatum, neque ab illo excusat, quæ facit ut actus ex illa procedens, neque sit voluntarius, neque involuntarius: Sed ignorantia concomitans, quando est invincibilis, hoc præstat: Ergo &c. Major est certa: cum enim de ratione peccati sit esse voluntarium, & ipsi repugnet esse involuntarium, illa tantum ignorantia potest esse causa peccati, quæ facit actum esse voluntarium; & illa solum potest à peccato excusare, quæ facit illud esse involuntarium, & inclinationi voluntatis repugnans. Minor autem communiter docetur à Theologis, & probata fuit in tractatu de actibus humanis disp. 1. art. 7. conclus. 3. potestque breviter suaderi exemplo venatoris, qui circummeundo sylvam, deprehendit hostem, & factâ sufficienti diligentia, ignorans ipsum esse hostem, & putans esse feram ibi latitantem, emittit sclopum, vel sagittam, ipsumque interficit: nam tale homicidium ex ignorantia concomitante procedens, neque est voluntarium in actu secundo; cum ille (ut supponimus) invincibiliter ignoraverit eum qui ibi latebat esse hostem, & putaverit esse feram, & de ratione voluntarii sit fieri cum cognitione ejus in quod tendit, ut ex ejus definitione patet: neque etiam est positivè involuntarium, cum non repugnet inclinationi voluntatis ipsius, imò potius ejus voluntas ita affecta sit, ut si cognovisset ibi latere hostem, libentius sclopum aut sagittam emisisset, ipsumque interfecisset; unde tale homicidium potest solum dici non voluntarium, seu involuntarium negativè, ut ibidem explicatum est: Ergo &c.

Confirmatur: Eâ tantum ratione ignorantia causat peccatum, quia tollit scientiam, quæ si adesset, impediret illud, ut in prima conclusione ostendimus: Sed ignorantia concomitans non est hujusmodi; imò qui illam habet, etiam si haberet scientiam, committeret idem peccatum, ut patet in exemplo adducto; nam qui ex ignorantia occidit hostem, eo modo occideret, quamvis illum agnosceret; & propterea dicitur ignorantia concomitans, quia nihil confert ut actus fiat, vel non fiat, sed eodem modo fieret sine tali ignorantia, ac sit cum illa: Ergo hæc ignorantia non est causa peccati. Quare D. Thomas hic qu. 76. art. 1. sic ait: *Non qualibet ignorantia peccantis est causa peccati, sed illa tantum*

qua tollit scientiam prohibentem actum peccati. Unde si voluntas alicujus esset sic disposita, quod non prohiberetur ab actu parricidii, etiamsi patrem agnosceret, ignorantia patris non est huic causa peccati, sed concomitanter se habet ad peccatum: & idè talis non peccat propter ignorantiam, sed peccat ignorans, secundum Philosophum in 3. Ethic.

Dico quarto, ignorantiam consequentem & vincibilem, sive sit affectata, sive crassa & stupida, esse causam peccati, & minimè ab illo excusare.

Hæc conclusio patet ex dictis: Tum quia talis ignorantia removet scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum, adeoque est causa ipsius peccati; sicut qui removet columnam sustentantem lapidem, est causa per accidens casus lapidis: Tum etiam quia cum sit volita directè vel indirectè, non impedit quin actus ex illa consequens sit voluntarius, subindeque culpabilis. Unde Bernardus Epist. 77. supra citata sic ait: *Multa scienda nesciuntur, aut sciendi incuria; aut discendi desidia; aut verecundia inquirendi: & ejusmodi ignorantia non habet excusationem.*

Quæres primò, an ignorantia vincibilis eorum quæ scire tenemur, sit in seipsa peccatum, vel solum in causa, negligentia scilicet addicendi?

Respondeo, ignorantiam habitualementem non esse formaliter peccatum in seipsa, bene tamen actualementem; licet hoc non habeat à seipsa, sed à negligentia sciendi ea quæ scire tenemur.

Prima pars patet: Nam ut aliquid sit formaliter in se peccatum, debet esse in exercitio, & in actu secundo voluntarium, adeoque debet esse vel actus, vel actualis ommissio; unde communiter dicitur quod habitibus, neque meremur, neque demeremur: Sed ignorantia habitualis non se habet per modum actus, vel omissionis actualis, sed per modum habitus: Ergo non est formaliter peccatum in seipsa, sed solum in sua causa, quæ est ignorantia actualis, vel negligentia sciendi; aut in effectu secuto ex ipsa; in se verò est tantum peccati effectus, vel principium, sicut reliqui habitus vitiosi; unde si aliquando peccatum nominetur, intelligendum est, non formaliter, sed causaliter & effectivè, eo loquendi modo quo nomina causarum solent tribui effectibus, & e contra.

Secunda pars etiam manifestè ratione convincitur: Nam omnis ommissio actus debiti, supposito quod sit voluntaria, est formaliter peccatum, ut ex definitione peccati omissionis habetur: Sed actualis ignorantia vincibilis eorum quæ scire tenemur, est ommissio actus debiti, scilicet debita cognitionis, & est voluntaria, saltem indirectè: Ergo est formaliter in se peccatum.

Quod verò id non habeat à se, seu secundum se, sed à negligentia sciendi, probatur ex S. Augustino lib. 1. de lib. arbit. cap. 19. dicente: *Non tibi imputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras; & ex D. Thoma hic art. 2. in corp. ubi ait: Propter negligentiam ignorantia eorum quæ aliqui scire tenentur, est peccatum.*

Ratio etiam id suadet: nam ut discurrit Caietanus hic art. 2. scire secundum se non est actus moraliter bonus, cum scientia, cujus est actus, sit virtus intellectualis, non verò moralis; sed solum ut est actus elicitus vel imperatus à vir-

rute studiofitatis (sicut orare à virtute religionis) vel quatenus exercetur secundum regulas illius: Ergo & ignorare secundum se non est malum morale & peccatum, sed solum ut est à vitio opposito studiofitati, quod dicitur negligentia, & in quantum sub illo cadit; & ei subest. Unde sicut supra disp. 3. art. 4. dicebamus, omissionem missæ contingentem in somno, & in ipso indirectè volitam, non solum in causa, sed etiam in seipsa esse peccaminosam, quamvis id non habeat à se, sed à causa, seu dependenter ab illa; ita in presenti asserimus, ignorantiam actualem vincibilem eorum quæ scire tenemur, esse formaliter in seipsa peccatum omissionis, quamvis id non habeat à se, seu secundum se, sed dependenter à causa, in qua libera & voluntaria est, nimirum à negligentia sciendi ea quæ scire tenemur. Ex quo soluta manent argumenta, quæ fieri solent in contrarium.

ARTICVLVS II.

Vtrum quoties voluntas peccat, præcedat aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio in intellectu?

17. **N**OTANDVM primò, in intellectu quadruplicem posse reperiri defectum: Primus dicitur pura nescientia, quæ est earentia cognitionis ejus quod quis non tenetur scire, & conuenit omni intellectui creato, siue humano, siue angelico, respectu alicujus objecti, ut articulo præcedenti vidimus. Secundus appellatur ignorantia, quæ est privatio cognitionis habitualis quam quis habere debet. Tertius dicitur error, qui est iudicium de aliqua re aliter quàm est. Quartus vocatur inconsideratio, quæ est privatio actualis considerationis, quam quis debet habere circa objectum, quod habitualiter cognoscit.

18. Notandum secundò, duplicem distingui errores; unum speculativum, quo quis iudicat licere quod non licet, v. g. furtum esse licitum: alium practicum, quo iudicat hic & nunc faciendum esse quod non licet; sicut quando aliquis iudicat sibi hic & nunc conueniens esse furari. His præmissis, sit

S. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

19. **D**ico igitur, non posse voluntatem peccare, nisi aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio seu inadvertentia, in intellectu præcesserit. Ita communiter docent nostri Thomistæ contra plures ex Recentioribus, & colligitur ex Aristotele 1. Ethic. cap. 3. ubi ait: *Omnis pravus est ignorans*: cui conformis est illud Proverb. 24. *Errant omnes, qui operantur iniquitatem*. Ubi Caietanus hæc scribit: *Quia error ad intellectivam partem pertinet, ex hac auctoritate scripture habetur quod omnis malus errat: & consonant Philosophi, dicentes quod omnis malus est ignorans*. Favet etiam D. Thomas 1. p. qu. 63. ar. 1. ad 4. ubi sic ait: *Peccatum mortale in actu liberi arbitrii contingit esse dupliciter: uno modo ex hoc quod aliquid malum eligitur; sicut homo peccat eligendo adulterium, quod secundum se est malum; & tale peccatum semper pro-*

Acedit ex aliqua ignorantia, vel errore; alioquin id quod est malum non eligeretur ut bonum... Alio modo contingit peccare per liberum arbitrium, eligendo aliquid quod secundum se est bonum, sed non cum ordine debita mensura aut regula... sicut si aliquis eligeret orare, non attendens ad ordinem ab Ecclesia institutum: & huiusmodi peccatum non præexigit ignorantiam, sed absentiam solum considerationis eorum quæ considerari debent: & hoc modo peccavit Angelus convertendo se per liberum arbitrium ad proprium bonum, absque ordine ad regulam divine voluntatis. Quibus verbis S. Doctor apertè docet omne peccatum aliquem defectum in intellectu supponere; in humano quidem, defectum erroris practici; in angelico verò, quantum ad primum peccatum, defectum duntaxat inadvertentiæ seu inconsiderationis.

B Ratio etiam, suadet: Cum enim voluntas sit appetitus rationalis, sequens ductum & directionem intellectus, nunquam eligit aut respuit aliquid objectum, nisi intellectus iudicet hic & nunc illud esse amplectendum vel respiciendum: Ergo quotiescumque homo peccat eligendo aliquid objectum malum, & rectæ rationi dissonum, puta adulterium, aut furtum, debet intellectus iudicare hic & nunc illud esse eligendum: Sed iudicium quo iudicatur aliquid esse eligendum, quod secundum rectam rationem non est eligendum, est falsum & erroneum: Ergo in omni peccato, quo aliquid objectum moraliter malum eligitur, debet esse iudicium practicum erroneum, subindeque aliquis error practicus.

C Confirmatur & magis illustratur hæc ratio ex doctrina quam tradit Nazarius 1. p. qu. 63. art. 3. contrav. 1. Omnis electio voluntatis, quæ bonum aliquid particulare eligitur, supponit aliquem discursum formalem aut virtualem intellectus practici, qui ex duabus constat præmissis, unâ universali, quæ dicitur bonum esse amandum & prosequendum, & alterâ particulari, quæ dicit, hæc actio hic & nunc in particulari est mihi bona & conueniens, ex qua sequitur hæc conclusio regulans electionem: Ergo talis actio hic & nunc à me exercenda est. Sicut ergo in speculativo error vel falsitas, quæ est in conclusione, reducitur ad falsitatem vel errorem; qui continetur in altera præmissarum; ita in moralibus omnis electio prava, & disformis regulis morum, debet procedere ex aliquo errore practico, seu iudicio practice falso, quod in aliqua præmissarum contineatur. Unde sicut in isto syllogismo speculativo: *Nullum animal præter rationale est risibile: Sed homo non est animal rationale: Ergo homo non est risibile*, error qui est in conclusione, reducitur in iudicium falsum & erroneum, quod continetur in Minori; ita & in isto syllogismo practico, quem homo quotiescumque peccat, vel formaliter, vel virtualiter format: *Bonum est prosequendum: Sed elicere hic & nunc hanc actionem disformem regulis morum, puta furtum, vel adulterium, est mihi bonum & conueniens: Ergo hic & nunc à me exercenda est*: falsitas & error practicus qui est in conclusione, reducitur ad iudicium falsum & erroneum in minori propositione contentum.

Dices, tale iudicium non esse falsum aut erroneum, quia solum dicitur voluntati hanc actionem esse utilem, aut delectabilem sensui, vel appetitui; in quo iudicio nulla continetur falsi-

tas, vel error, cum revera furtum utile sit, & A adulterium delectabile.

Sed contra: Ille qui committit furtum, vel adulterium, non solum existimat furtum esse sibi utile, & adulterium delectabile, sed etiam practice judicat illud hinc & nunc a se esse eligendum, & bono honesto, ac observationi legis divinae preferendum; alioquin voluntas, utpote appetitus rationalis, sequens ductum intellectus, talem actum non eligeret, nec bono honesto & observationi legis divinae ipsum praeferret: At in tali iudicio error practicus manifeste reperitur, cum recta ratio & prudentia dicent oppositum: Ergo quotiescumque homo peccat eligendo aliquod objectum, vel actum moraliter malum, puta furtum, vel adulterium, aliquis error practicus in ejus intellectu reperitur.

23. Dixi, quando homo peccat eligendo objectum vel actum moraliter malum, quasi peccet eligendo aliquid de se bonum, sed non cum ordine debito, non est necesse quod habeat errorem practicum in intellectu, sed sufficit quod in eo sit aliqua inadvertentia aut inconsideratio, ut de primo peccato Angelorum docet D. Thomas loco citato, & nos in tractatu de Angelis ostendimus. Unde consulto in conclusione diximus, non posse voluntatem peccare, nisi vel aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio, in intellectu praeferat.

Disp. 11.
art. 4.

Quod potest amplius confirmari, & hoc exemplo suaderi. Si esset aliquis caecus ex natura sua determinatus ad sequendum ductum alterius, non posset deficere, & a via aberrare, nisi deficiente & aberrante ductore: Sed voluntas est potentia caeca, ex natura sua determinata ad sequendum ductum intellectus; objectum enim specificativum illius est bonum sibi ab intellectu propositum: Ergo non potest in ordine morali deficere, nisi in intellectu aliquis defectus erroris vel inconsiderationis praecedat.

Adde quod in omni peccato quaedam imprudentia reperitur: unde Proverb. 1. peccatores stulti & imprudentes appellantur; & Gregorius lib. 15. moral. cap. 23. *Omnis peccator* (inquit) *stultus fuit in culpa*. Ergo cum prudentia sit dirigere rationem practicam in ordine ad agibilia ab homine, sicut ars illam dirigit in ordine ad factibilia, oportet quod in omni peccato aliquis defectus rationis practicae, subindeque error practicus, vel saltem inconsideratio reperitur.

§. 11.

Solvuntur objectiones.

24. **O**BJICIUNT in primis Adversarii aliqua testimonia, in quibus dicitur homines peccare scienter & ex industria: Job. 34. *Quasi de industria recesserunt ab eo, & vias ejus intelligere noluerunt*. Et Proverb. 2. *Laiantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis*. Item voluntatem respicere quod ratio approbat, juxta illud Medae apud Poetam, *Video meliora, proboque, deteriora sequor*; & illud, *Athenienses sciunt qua recta sunt, sed non faciunt*: Ergo potest voluntas peccare, nullo existente errore in intellectu.

25. Sed haec nullius sunt roboris: debent enim intelligi & explicari de cognitione speculativa, vel de practica universali, cum qua stat in in-

tellectu peccantis error practicus in particulari, seu iudicium practicum, quo iudicat hinc & nunc esse sibi eligendum aliquid, quod revera eligendum non est. Unde D. Thomas supra citatus 1. p. qu. 63. art. 1. ad 4. sic ait: *Errat quidem adulter in particulari, eligens hanc delectationem inordinati actus, quasi aliquod bonum ad nunc agendum, propter inclinationem passionis aut habitus; etiamsi in universali non errat, sed veram de hoc sententiam teneat*.

26. **O**BJICIUNT secundò: Si quotiescumque homo peccat, aliquis error in ejus intellectu praecederet, omnis peccator esset haereticus, & quoties homo incidere in peccatum, toties laberetur in haesim: Sed hoc est falsum & absurdum; cum multi fideles peccent in moralibus, & tamen a fide non deficiant: Ergo & illud.

Hoc etiam argumentum frivolum est: nam cum error, qui in intellectu peccantis existit, non sit speculativus, sed practicus; nec fidei, sed solum rectae rationi & prudentiae adversetur, peccatorem, infidelem, vel haereticum non reddit, sed stultum potius & imprudentem, ut ex testimoniis supra adductis patet.

27. **O**BJICIUNT tertio: Homo potest velle aliquid sibi utile, aut delectabile, de quo certò scit, certòque considerat, & esse sibi utile aut delectabile, & esse contrarium rectae rationi: Ergo potest peccare, nullo existente errore vel inconsideratione in ejus intellectu. Consequentia videtur perperua. Antecedens etiam patet, tum in his qui peccant cum remorsu conscientiae & tristitia, aut cum expresso culpa & poenae contemptu: tum etiam quia objectum voluntatis non solum est bonum honestum, sed etiam bonum utile & delectabile.

28. **R**ESPONDEO concessio Antecedente, distinguendo Consequens: potest peccare nullo existente errore in ejus intellectu, errore speculativo, concedo: errore practico, nego. Licet enim intellectus peccantis speculative iudicet objectum quod eligit, vel actum, esse malum moraliter; practice tamen iudicat sibi bonum & conveniens esse hinc & nunc illud eligere, & bono honesto praeferre, ut in probatione nostrae conclusionis ostendimus.

29. **D**INSTABIS: Positò iudicio practico, dictante hinc & nunc Deum esse amandum, cum hinc & nunc instat praecipuum dilectionis, voluntas, cum sit libera, potest elicere actum odii, vel actum dilectionis suspendere: Ergo nullo praesupposito errore, etiam practico, potest peccare.

RESPONDEO distinguendo Antecedens: Potest elicere actum odii, vel actum dilectionis suspendere, potentia antecedenti, & in sensu diviso, concedo: potentia consequenti, & in sensu composito, nego. Positò enim iudicio practice practico in intellectu de eliciendo actu amoris, voluntas infallibiliter illum elicit: cum iudicium illud sit de se efficax, & habeat rationem imperii, saltem virtualis: non destruitur tamen ejus libertas, quia talis necessitas seu infallibilitas non provenit ab extrinseco, sed ab ipsa voluntate, quae sicut applicat intellectum ad illud iudicium, ita potuit ipsum applicare ad oppositum.

30. **O**BJICIUNT ultimò: Si quotiescumque homo peccat, praecederet aliquis error practicus in ejus intellectu, nullum daretur peccatum ex pura malitia, sed quodlibet ex ignorantia procederet:

deret: At hoc non est dicendum; cum Theologi communiter dividant peccata in tria genera, scilicet in peccata ex infirmitate, ex ignorantia, & ex pura malitia, ut supra ostensum est: Ergo nec illud.

Disp. 2. art. 1.
31. Respondo negando sequelam: Licet enim in omni peccato interveniat error practicus ex parte intellectus, sufficienter tamen distinguitur peccatum ex infirmitate, vel ex malitia, à peccato ex ignorantia, ex diversa scilicet dispositione prava, quæ est causa formandi iudicium illud erroneum in intellectu, & pravam electionem in voluntate: nam in peccatis ex ignorantia, ignorantia vincibilis & culpabilis est causa formandi tale iudicium, & pravam electionem; in peccatis ex infirmitate vel passione, passio vehemens obfuscat intellectum, & ad se trahens voluntatem; in peccatis verò ex pura malitia, sola inordinatio & malitia voluntatis.

32. Circa alias causas interiores peccati, nempe appetitum sensitivum, & voluntatem, nulla occurrit celebris difficultas, vel controversia: constat enim causam immediatam peccati esse voluntatem, in qua libertas ut in propria sede residet; appetitum verò esse duntaxat causam illius mediatam & remotam (saltem si de peccato mortali loquamur) quia à passione appetitus, voluntas indirectè & per accidens movetur, quatenus scilicet passio iudicium rationis perturbat & impedit; quò impeditò & perturbatò, necesse est voluntatem, quæ iudicium rationis semper sequitur, in agendo perturbari. Cujus rei rationem reddit Caietanus; quòd passio appetitus sensitivi directè & per se moveat phantasiam, quæ est organum corporeum; quæ motà & perturbatà, necesse est perturbari intellectum, qui ab ea depromit species, quarum beneficio de rebus sensibilibus & corporeis iudicat; idèdque ipse intellectus aliter de his rebus iudicat quam oportet: quare cum voluntas ab intellectu determinetur, non mirum si ipsa tunc perturbetur, & à recto tramite declinet. Unde in peccatis ex passione appetitus sensitivi procedentibus, hic reperitur ordo seu processus: bona sensibilia & externa in primis sensus externos alliciunt; deinde eorum sensitivà apprehensione imaginatio excitatur; hæc verò appetitum sensitivum accendit & commovet: ex appetitus sensitivi commotione phantasia movetur & perturbatur; quæ motà & perturbatà, obscuratur ratio, quæ ab actuali debite regulari consideratione cessat, & ab illa deviat, & in errorem tandem ipsam trahit voluntatem, cujus actus liber & voluntarius peccatum per consensum consummat. Quod hoc lepido solet exemplo declarari: si lapillum in pellucidi fontis alveum projereris, illico fuissem illiusæ quor, ipso cristallo nitidius, turbatur, circulo primò efformato, qui alium ulterius circulum describit, hic denuo alterum, donec tota fontis superficies, tot veluti rugis, quot circulis horrefcat. Non dispari ratione bona sensibilia & externa sensus movent externos; his imaginatio excitata, appetitum commovet, appetitus phantasiam, quæ turbatà, perturbatur & obscuratur ratio; obscurata verò seu perturbata ratio, voluntatem ad peccandum trahit; hæc denique ex sua natura cæca, errantem rationem sequens, liberè suggestioni prave consentit; quo actu peccatum complet, & consummat.

Tom. III.

A peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem, ut dicitur Jacobi 1.

Suos ergo parentes, suamque generis habet peccatum: mater illius est concupiscentia, quæ teste eodem Apostolo, cum conceperit, parit peccatum: pater est liberum arbitrium; semen matris est titillatio, sive delectatio, quam ingerit concupiscentia: denique illud concipitur per suggestionem & delectationem, & generatur ac consummat per consensum. Unde Gratianus in decreto dist. 7. ait quod tribus modis impletur omne peccatum, videlicet suggestionem, delectationem, consensu: suggestio fit per diabolum; delectatio per carnem; consensus per spiritum. Quod declarat exemplo peccati primorum parentum, in quo serpens primò culpam suggestit; Eva velut caro delectata est: Adami verò veluti spiritus consentit. Similia habet D. Gregorius in cap. 3. Job.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus directè vel saltem indirectè possit dici causa peccati?

Disp. 6. art. 4.
DE hac difficultate fusè egimus in tractatu de voluntate Dei, unde breviter hic eam discutimus, & quæ docet S. Doctor qu. 79. exponemus.

S. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

Dico primò, Deum non esse, nec dici posse directè causam peccati. Ita D. Thomas hic quæst. 79. art. 1. & 2. & de malo qu. 3. art. 1. & alibi passim.

33. Probatum ratione quam ibidem prosequitur: Peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu, deformitatis scilicet & malitiæ moralis, quæ entitati actus adiungitur: unde ut aliquis dicatur, & sit rectè causa peccati, non sufficit quòd producat entitatem, & actualitatem, quàm de materiali importat, sed requiritur quòd ipsum defectum, seu deformitatem quam dicit de formali, attingat: Atqui Deus suà motione & causalitate talem defectum & deformitatem non attingit, sed ab eo præscindit: Ergo non est, nec dici potest directè causa peccati. Major patet: nam hoc nomen causa appellat supra rationem, vel conceptum formalem cui coniungitur, ut constat cum dicimus Petrum esse causam statuæ: non enim est sensus esse causam ligni vel argenti, sed figuræ artificiosæ, quam hoc nomen statua pro formali importat: Atqui hoc nomen peccatum de formali importat malitiam, & deformitatem moralem: Ergo ut aliquis sit & dicatur causa peccati, non sufficit quòd ejus entitatem & actualitatem producat, sed requiritur in super, quòd ejus causalitas ad deformitatem & malitiam moralem, secundariò saltem & mediare se extendat. Minor autem in qua est difficultas, multipliciter suadetur: Primò ratione D. Thomæ hic art. 1. *Omne peccatum est per recessum ab ordine qui est in Deum sicut in finem: Deus autem omnia inclinât & convertit in seipsum, sicut in ultimum finem, sicut Dionysius dicit 1. cap. de divin. nomin. unde impossibile est quòd sit sibi vob*

Ggg

aliis causa discedendi ab ordine qui est in ipsum: unde non potest directe esse causa peccati. Quam rationem sub aliis terminis proponit qu. 3. de malo art. 1. Peccatum (inquit) consistit in aversione voluntatis create ab ultimo fine: impossibile est autem quod Deus faciat voluntatem aliquis ab ultimo fine averti, cum ipsemet sit ultimus finis. Quod enim communiter invenitur in omnibus agentibus creatis, oportet quod hoc habeant ex imitatione primi agentis, quod dat omnibus suam similitudinem, secundum quod capere possunt, prout Dionysius dicit in 9. cap. de divin. nomin. Nunquidque autem agens creatum invenitur per suam actionem alia quodammodo ad seipsum attrahere, assimilando ea sibi, vel per similitudinem forma, sicut cum calidum calefacit, vel convertendo alia ad finem suum, sicut homo per preceptum alios movet ad finem quem intendit. Est ergo hoc Deo conveniens, quod omnia ad seipsum convertat, & per consequens quod nihil avertat à seipso: ipse autem est summum bonum, unde non potest esse causa aversionis à summo bono, in quo ratio culpa consistit.

34. Secundò probatur eadem Minor alià ratione, quam S. Doctor ibidem art. 2. & in 2. dist. 37. qu. 2. art. 2. fuse exponit. Defectus qui est in effectu causæ particularis, non attribuitur causæ universali, quæ est in se perfecta & indeficiens, sed tantum causæ proximæ & deficienti; licet perfectio ejusdem effectus in ipsam causam universalem reducatur. v. g. defectus fructuum in arbore, non in solem, sed in arborem reducitur, licet copia & maturitas fructuum in solem referatur; defectus claudicationis in curvitatē tibie aut obliquitatē itineris reducitur, licet perfectio ambulationis in virtutem motivam referatur. Pari modo in moralibus defectus aut deordinatio actus non attribuitur Deo, qui est causa indeficiens & universalis, sed libero arbitrio, quatenus in agendo rectæ rationis regulam non attendit, nec vult attendere.

Id alio exemplo declarat Dominicus Soto lib. 1. de natura & gratia cap. 18. his verbis: Dum optimus scribendi artifex, sive incommodo calamo, sive in mala papyro scribit, ipse quidem est causa scripturæ, malitia verò characteris refertur vel in calamum, vel in papyrum. Ita prorsus dum quis delinquit, Deus quidem cum homine est causa actionis, quatenus res quædam est; quod autem à lege declinet, soli imputatur libero arbitrio.

35. Tertiò Minor principalis alià ratione suadet: Deus per suam causalitatem id solum potest attingere, quod continetur intra objectum formale suæ omnipotentie: Sed formale peccati intra objectum divinæ omnipotentie non continetur: Ergo non potest à divina causalitate attingi. Minor probatur: Id solum continetur intra objectum divinæ omnipotentie, quod est ordinabile in Deum ut in ultimum finem; nam ratio primi principii & ultimi finis sibi mutuo correspondent, seu inter se convertuntur: Atqui formale peccati non est ordinabile in Deum ut in ultimum finem, sed potius est recessus & deviatio ab illo ut fine ultimo: Ergo formale peccati non continetur intra objectum divinæ omnipotentie.

36. Ex his intelliges primò, juxta doctrinam D. Thomæ, peccatum sub ratione entis & actus esse à Deo ut movente, & non solum ut simultaneè concurrente. Nam S. Doctor loco citato de malo art. 2. querit, utrum actio peccati sit à

Deo? Et respondet affirmativè, si illa sub ratione entis & actus consideretur; probatque in argumento sed contra, ex Augustino 3. de Trinit. dicente quod voluntas Dei est causa omnium specierum & motionum: sed actus peccati est quidam motus liberi arbitrii: ergo est à Deo. Quo etiam discursu utitur hic art. 2. in argum. sed contra. Deinde in corp. art. citati id demonstrat duplici ratione; unà communi, desumptà ex eo quod Deus, cum sit ens per essentiam, debet esse causa omnis entis per participationem: alià speciali, quam sub his terminis proponit. Necessè est omnes motus causarum secundarum causari à primo movente, sicut omnes motus inferiorum corporum causantur à motu celi: Deus autem est primum movens respectu omnium motuum & spiritualium & corporalium, sicut corpus celeste est principium omnium motuum inferiorum corporum: unde cum actus peccati sit quidam motus liberi arbitrii, necessè est dicere quod actus peccati, in quantum est actus, sit à Deo. Ex quibus patet, juxta D. Thomam, peccatum, in quantum est actus & ens, esse à Deo ut movente, & non solum ut simul concurrente. Quam doctrinam didicit ab Alberto magno, suo magistro, qui in 2. dist. 31. art. 7. hæc scribit: Cum actus malus sit simpliciter actus egrediens à potentia activa perfecta secundum naturam, non egreditur ab ea, nisi secundum quod movetur à causa prima, alioqui sequeretur duo esse prima principia. Quam sententiam ita certam esse existimat, ut oppositam tanquam hæreticam à multis proferri ibidem asserat: Hæc (inquit) opinio (negans actus malos, in quantum actus & entia, esse à Deo movente) que obtriverat plures antiquorum, ferè cessit ab aula, & à multis modernorum reputatur hæretica. Item Dominicus Soto, ubi supra, expressè docet Deum præmovere ad actum peccati, ut est actus & ens & addit hanc esse communem Theologorum sententiam. Verba ejus sunt: Haud equidem dissentitur Theologi, entitatis (ita vocant) que est peccatum, Deum esse causam, eo efficientie genere, quo cuncta animalia & inanima ad suas naturales actiones permovet.

Intelliges secundò, veram rationem, cur Deus concurrat ad peccatum, ut est actus & ens, absque eo quod ejus causalitas ad illius malitiam & deformitatem se extendat, non peti ex indifferentia divini concursus, ut Recentiores existimant, sed potius ex summa & infinita ejus perfectione, ratione cujus in nostris actionibus eas solum formalitates potest attingere, quæ ad Deum ut ultimum finem sunt reducibiles, & ex duabus rationibus seu formalitatibus inter se identificatis, unam ab alia præcindere. Unde D. Thomas in 2. dist. 17. qu. 2. art. 2. sibi hoc argumentum objicit: Rei non assignatur causa efficiens secundum quod est in intellectu, sed secundum quod est in re: Sed quidam actus sunt, in quibus non potest separari illud quod est de natura actus à deformitate, nisi secundum intellectum, quia bene fieri non possunt: Ergo non causantur à Deo nisi secundum quod stant sub illa deformitate. Cui argumento sic respondet: Ad quintum dicendum, quod sicut actio que peccati deformitatem habet, dicitur bona, in quantum est actio, bonitate nature, non propter hoc quod aliquando inveniatur separata à deformitate, sed quia bonitas illa nature deformitati substat: ita etiam Deus dicitur cau-

sa illius actionis, in quantum est actio, & non in quantum est deformitas, hoc modo quod actionem non facit à deformitate separata, sed quia in actione deformitati conjuncta, hoc quod est actionis facit, & quod deformitatis non facit. *Est enim in aliquo effectu plura inseparabiliter conjuncta sunt, non oportet ut quod est causa ejus quantum ad unum, sit etiam causa ejus quantum ad alterum: sicut natura est causa oculi, quantum ad substantiam ejus, & non quantum ad defectum cœcitatatis, quæ ex natura defectu accidit.* Ubi S. Doctor, ut salvet Deum non esse causam peccati, quamvis concurrat ad actum intrinsecè malos, ut sunt blasphemia, actus odii Dei, & similes, non recurrit ad indifferentiam divini concursus, sed potiùs ad summam ejus actualitatem, & perfectionem, ratione cujus ita potest attingere & causare entitatem & actualitatem actus intrinsecè mali, ut ab ejus malitia & deformitate præscindat: sicut intellectus, ratione suæ perfectionis & immaterialitatis, formalitates inter se realiter identificatas præscindit, & ita attingit verum, quod non se extendat ad bonum, quamvis identificatum cum vero: vel sicut influxus animæ moventis & applicantis tibiam claudam ad motum progressivum, ita causat vitalitatem ipsius, ut ab ejus obliquitate & defectu præscindat. Unde inter motionem physicam & moralem hoc notabile reperitur discrimen, quod physica est præcisiva, & in actu ad quem movet, attingit solum entitatem, actualitatem, vitalitatem, aliasque formalitates ad ordinem physicam & lineam entis pertinentes, abstrahitque ad deformitatem & malitiam morali, quæ per accidens ex defectibilitate creaturæ rationalis ei adjungitur: moralis verò non est præcisiva, sed terminatur ad actum ut vestitum omnibus circumstantiis, & secundum omnes conditiones & modos quos recipit ab operante; & idè si actus ad quem movet sit malus, & regulis morum difformis, secundariò saltem & indirectè, ad ejus malitiam & deformitatem se extendit. Ex quo sequitur, Calvinum, utrumque genus motionis in Deo admittentem respectu malorum actuum, facere Deum authorem & causam peccati, & divinæ sanctitatis puritatem violare: secus verò Thomistas, & alios physica prædeterminationis assertores, qui solum primum genus motionis respectu illorum actuum in Deo agnoscunt, & docent concursum prævium, seu physicam præmotionem, præcisivam esse, & ita attingere ea quæ ad ordinem physicum & lineam entis pertinent, ut ad ea quæ ad genus moris spectant, & malitiam moralem expriment, nullatenus se extendat, ut in tractatu de voluntate Dei fusè expendimus.

Disp. 8.
art. 4.
§. 10.

38.

Dico secundò, Deum non posse dici causam peccati, etiam indirectè & per accidens, sicut qui aufert columnam sustentantem lapidem, dicitur indirectè & per accidens causa casus lapidis; vel sicut qui removet salem præservantem carnes à corruptione, dicitur indirectè & per accidens causa corruptionis illarum. Ita S. Thomas hic art. 1. ubi sic dicitur: *Similiter etiam neque indirectè (Deus est causa peccati) contingit enim quod Deus aliquibus non præbet auxilium ad evitandum peccata, quod si præberet, non peccarent, sed hoc totum facit secundum ordinem suæ sapientiæ & justitiæ, cum ipse sit sapientiæ & justitiæ; unde non imputatur ei quod*

Tom. III.

A *alius peccet, sicut causa peccati: sicut gubernator non dicitur causa submergionis navis, ex hoc quod gubernat navem, nisi quando subtrahit gubernationem potens & debens gubernare.* Quibus verbis clarissimè conclusionem nostram & docuit & probavit. Ut enim id quod sequitur ad defectum actionis, alteri imputetur, & hic illius causa indirectè & per accidens dicatur, tria requiruntur, scilicet quod possit, & debeat agere, & non agat, ut tradit idem S. Doctor supra qu. 6. art. 3. his verbis: *Non semper id, quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens, ex eo quod non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere: si enim gubernator non posset navem dirigere, vel non esset ei commissæ gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret.* De quo plura diximus in tract. de actibus humanis, ubi multis ostendimus, quod ut omnisio & effectus ex illa sequutus, voluntaria sint, requiritur debitum seu obligatio ponendi actum qui omittitur: Atqui Deus nemini tenetur dare auxilia efficacia à peccato præservantia, sed ad manifestandum suam justitiam, aut liberi arbitrii defectibilitatem, vel ob alios fines occultos suæ providentiæ, justissimè potest ea denegare, præsertim cum illa sint merè gratuita & supernaturalia, subindeque omni creaturæ indebita: Ergo quamvis ea frequenter denegat, & ad illorum denegationem, seu subtractionem, infallibiliter sequatur peccatum; sicut ex suspensione divini concursus conservantis, infallibiliter sequitur annihilatio creaturæ: *Necesse est enim* (inquit Innocentius 1.) *ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur:* non potest tamen dici causa peccati, etiam indirectè & per accidens.

Disp. 2.
art. 3.

Epist.
25. ad
Concil.
Carth.

39.

Quæres, an Deus possit dici causa non solum permissiva, sed etiam positiva, excœcationis & indurationis peccatorum?

Respondeo cum D. Thoma hic art. 3. quod si excœcatio & induratio sumantur secundum quod important motum animi inhærentis malo, & averfû à divino lumine, Deus non est causa illarum, sicut non est causa peccati: si verò sumantur ut dicunt subtractionem gratiæ, ex qua sequitur ut mens non illuminetur, & cor non emolliatur; Deus potest dici causa non solum permissiva, sed etiam positiva earum; quia in hoc posteriori sensu, non sunt culpa, sed pœna; pœna autem est à Deo non solum permissivè, sed etiam positivè; cum positivè ab illo taxetur, & decernatur in punitionem & reparationem præcedentis culpæ, in quo causalitas quædam saltem moralis importatur, ut patet hoc exemplo: Si Petrus casu extra propriam patriam reperiretur, & ad illam redire non posset sine auxilio non debito alicujus Principis; is autem in pœnam alicujus criminis ab illo commissi, tale auxilium denegaret, volens & decernens ut exul permaneret, exilioque illo puniretur, jure talis Princeps diceretur punire Petrum tali exilio, & esse auctor & causa illius pœnæ, non propter aliquem influxum physicum in illam, sed quia eam definivit & decrevit, atque ex ejus intentione auxilium ad redeundum in patriam denegavit. Cum ergo pariter Deus ex intentione puniendi peccatorem decernat ei auxilia denegare, ex quorum denegatione sequitur ut mens ejus non illuminetur, & cor non emolliatur, censetur esse causa

Ggg ij

saltem moralis excœcationis & indurationis illius, non ut habent rationem culpæ, sed solum pœnæ.

S. II.

Solvuntur objectiones.

40. **C**ONTRA primam assertionem objiciunt Hæretici quædam Scripturæ loca, in quibus nonnulla peccata Deo ut causæ tribui videntur: Psal. 104. *Converit cor eorum, ut odirent populum ejus. Genes. 45. Non vestro consilio, sed Dei voluntate, huc missus sum. Actuum 2. Definito consilio & præscientiâ Dei traditum. Item 2. Regum 16. dicitur Deum præcepisse Semei ut malediceret David maledictione pessimâ. Denique Deus in Scriptura dicitur indurare, in errorem mittere, & obcœcare: Exodi 7. *Indurabo cor Pharaonis. Isaia 63. Quare errare nōs fecisti Domine de viarua? Regum 22. Dedit Deus spiritum mendacii in ore Prophetarum.* Addunt plura Augustini testimoniis, præcipue locum illum libri 5. contra Julianum, ubi dicit quod *Deus operatur in cordibus hominum, inclinando voluntates eorum ad quodcumque voluerit, sive in bonum, sive in malum.**
41. Respondeo primò his testimoniis solum denotari, Deum causare peccata, quantum ad materiale, seu quantum ad entitatem & actualitatem, quam de materiali important: quod non sufficit ut Deus dicatur absolute causa peccati, sed solum cum hac additione & reduplicatione, *quatenus est actus & ens*, ut docet D. Thomas in 2. dist. 37. qu. 2. art. 2.
42. Respondeo secundò cum eodem S. Doctore hic art. 1. ad 1. morem Scripturæ hunc esse, ut dicat Deum facere & imperare, quod duntaxat permittit & sinit, ut patet ex illo Job. 4. *Dominus dedit, Dominus abstulit*, id est permittit auferri. Et Marci 10. dicitur: *Moses mandavit vobis libellum repudii*; cum tamen Matth. 5. scribatur: *Moses permisit vobis libellum repudii.*
43. Respondeo tertio, Deum interdum dici velle & decernere peccata, non quia velit eorum malitiam & deformitatem, sed quia ea in bonum finem refert & ordinat: nam ut ait Basilus homil. quòd *Deus non sit auctor peccatorum*, quem admodum medicus utitur veneno viperæ, quod ipse non fecit, ita Deus utitur malitiâ hominis, cujus tamen ipse non est auctor: sic usus est peccato fratrum Joseph, in bonum ipsius, & in bonum fratrum; malâ voluntate Judæorum, ad bonum redemptionis hominum; & quod mirabilius est, peccato Adami, ad Incarnationis mysterium peragendum. Unde Augustinus: *Ne puretis gratis esse malos in hoc mundo, & nihil boni agere de illis Deum: omnis malus aut idèo vivit, ut corrigatur, aut idèo vivit, ut per illum bonus exerceatur.*
44. Objicit deinde Suarez hic disp. 6. sect. unicâ num. 20. contra id quod diximus in primo corollario, nempe peccatum sub ratione entis & actus esse à Deo ut movente, & non solum ut simultaneè concurrente. Si Deus moveat & applicet voluntatem ad actum, qui est peccatum, revera est auctor peccati; quia licet directè solum applicet ad materiale, tamen ex vi illius motionis, ut hic & nunc fit à Deo, necesse est voluntatem exercendo illum actum peccare.
45. Deinde hæc sententia videtur dare Lutheranis & Calvinistis quidquid volunt: nam ipsi non

dicunt Deum efficaciter movere hominem ad formale peccati, sed duntaxat ad materiale, ad quod infallibiliter sequitur formale.

Præterea, si per impossibile Deus posset esse efficaci & convenienti, id facere posset, quàm physicè movendo & applicando voluntatem ad actum, à quo malitia inseparabilis est.

Tandem, si Deus moraliter & ex parte objecti moveret voluntatem ad actum peccati, verissimè diceretur auctor peccati; ut patet in Dæmone, & in homine, qui non alio modo sunt causæ peccati alterius: Ergo multò magis erit causa, si physicè & ex parte potentie voluntatem ad illum actum applicet; motio enim physica, major & potentior est quàm moralis.

Sed hæc parùm urgent, & facile dilui possunt. Ad primum enim negatur sequela. Ad cujus probationem dicendum est, quòd sicut quando anima mediante potentia gressivâ movet tibiam claudam, eamque applicat ad motum progressivum, necesse quidem est tibiam claudicare, sed hic defectus in curvitate tibie, non verò in animam moventem refertur; & quando scriba movet & applicat manum pueri ad formandos & delineandos characteres, licet in scriptura reperiat aliqua deformitas, hæc tamen non attribuitur magistro moventi & applicanti, sed discipulo deficienti, & ab ejus directione & applicatione se subtrahenti; nec talis defectus provenit ex vi motionis & applicationis magistri, sed ex concursu & cooperatione discipuli: ita pariter licet Deus moveat voluntatem ad actum qui est peccatum, eamque applicet ad materiale illius, id est ad producendam entitatem, actualitatem, vitalitatem, aliasque spectantes, & in Deum ut ultimum finem reducibiles; ex vi tamen hujus motionis & applicationis, non provenit in actu peccaminoso malitia & deformitas, sed solum entitas, actualitas, & vitalitas; talisque defectus in solam voluntatem deficientem, & à rectitudine divinæ motionis se subtrahentem, debet refundi: quia, ut supra dicebamus, divina motio præcursiva est, & ita producit in actu voluntatis creatæ rationes in Deum ut ultimum finem reducibiles, quòd præcindat ab aliis quæ important deformitatem & defectum, & dicunt aversionem à Deo ut ultimo fine; objectum enim divinæ omnipotentie est id duntaxat quod in Deum ut ultimum finem est ordinabile, cum ratio principii & ultimi finis sibi mutuò correfpondeant, & inter se convertantur.

Ad secundum nego Antecedens: Lutheranis enim & Calvinistæ in primis docent Deum non solum physicè, sed etiam moraliter movere voluntatem ad actus malos & peccaminosos, ut videre est in Calvino 1. instit. cap. 18. & lib. 2. cap. 4. Zuinglio serm. de pœnit. & Theodoro Beza aphorismo 38. affirmantibus Deum non tantum permittere peccata, sed etiam ea præcipere & mandare, ac utendo ministerio Dæmonum, instigare homines ad peccandum: præceptum autem, & instigatio, seu suasio, ad motionem moralem pertinent. Deinde Lutheranis & Calvinistæ talem admittunt motionem, quæ non relinquit in voluntate indifferentiam activam, seu potentiam ad oppositum, sed solum spontaneitatem, seu immunitatem à coactione: ex quo evidenter sequitur, quòd si in activus voluntatis, ita motæ & applicatæ à Deo,

T
de
lun
De
dis
ari

In Psal
54.

E

49.

reperitur peccatum, illud in Deum moventem, non verò in voluntatem motam refundendum sit; quia voluntas creata non potest in suos actus bonitatem vel malitiam moralem inducere, nisi liberè, & cum indifferentia actiua, seu potentia ad oppositum operetur: *Ibi enim* (inquit S. Doctor in 2. dist. 24. qu. 3. art. 2.) *incipit genus moris, ubi primò dominium voluntatis invenitur.* Hæc autem quàm aliena sint à principiis & doctrina Thomistarum, quis non videat? Thomista enim docent Deum non movere moraliter, sed physicè tantùm ad materiale peccati, & affirmant talem motionem relinquere in voluntate indifferentiam actiuam, seu potentiam ad oppositum: unde toto cælo à Lutheranis & Calvinistis differunt, ut in Apologia Thomistarum, Tractatu de scientia Dei inserta, fusè ostendimus.

Art. 7.

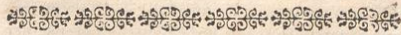
50. Ad tertium nego etiam Antecedens: cum enim motio physica, ut sæpè diximus, sit præcisiva, & ad ea solum quæ ad ordinem physicum pertinent se extendat, non potest causare peccatum, quod est quidam defectus ad genus moris spectans, nisi sit conjuncta cum motione morali. Quare si per impossibile Deus posset esse causa peccati, non posset alio modo per alios illud causare, quàm moraliter & physicè simul movendo voluntatem creatam ad actum peccati.

51. Ad ultimum, concessò Antecedente, nego consequentiam. Ad cuius probationem dicendum est, quod licet motio physica sit major morali intensivè, id est potentior & efficacior, est tamen minor extensivè, quia, ut diximus, sinit intra ordinem physicum, nec se extendit ad ordinem moralem, sicut motio moralis. Unde hæc argumenta contra Suarem, & alios scientiæ mediæ assertores, facillè retorqueri possunt: cum enim illi doceant, Deum sæpè ponere homines in illis circumstantiis & occasionibus, in quibus per scientiam mediam prævidit eos infallibiliter peccaturos, manifestum est, juxta illorum principia, Deum moraliter movere & prædeterminare homines ad peccandum, ut Lutherani & Calvinistæ asserunt, subindeque esse causam peccati, quod ut ostendimus, in solam motionem moralem potest reduci. Nam sicut occasiones peccandi moraliter movent & incitant ad peccandum; juxta illud commune Gallorum, *l'occasion fait le larron*: ita & qui ponit hominem in illis, moraliter ad peccatum movere censetur, ut alibi fusè exposuimus.

Tract.
de voluntate
Dei
dist. 3
art. 4.

De causa peccati ex parte Dæmonis, de qua agit S. Thomas qu. 80. nulla est celebris difficultas: certum est enim, Diabolum indirectè solum & per accidens esse causam peccati: primò per modum proponentis objectum malum; secundò per modum suadentis & allicientis, quando una cum objecti propositione excitat & movet appetitum sensitivum per passiones, aut phantasmata, quibus objectum reddit valde conveniens & optabile, & consequenter rationibus quibusdam apparentibus, depromptis ex phantasia, intellectum decipit: intellectus verò sic deceptus, voluntatem ad peccandum trahit, ut explicat S. Doctor art. 1. & 2. illius quæstionis. Nunquam tamen potest Dæmon necessitatem peccandi voluntati inferre, quia eam non movet nisi per modum proponentis objectum (non enim potest fundum animæ seu voluntatis immediate pervadere & penetrare, cum hoc sit solius Dei qui eam creavit) nullum autem bonum

A creatum & delectabile, quamvis cum rationibus validissimis voluntati proponatur, potest ei necessitatem inferre, cum non possit eam perfectè implere, seu plenè satiari, juxta illud D. Bernardi: *Animam capacem Dei, quidquid eo minus fuerit, non implebit; & istud: Anima rationalis ad imaginem Dei creata, cæteris rebus occupari potest, satiari non potest.*

DISPUTATIO VII.

De peccato originali.

Ad quæstionem 81. & duas sequentes.

INTER causas peccatorum extrinsecas, ultima est homo, qui dupliciter potest ad alienum peccatum concurrere, nempe per modum proponentis & suadentis (qui modus est ei communis cum Dæmone, & idè de eo D. Thomas specialem noluit instituire quæstionem) & ut principium generationis, culpam simul cum naturâ traducens, qui modus est proprius solius hominis, non cuiuscumque, sed primi parentis, qui cum esset à Deo constitutus caput naturæ humanæ, totam illam in se peccando vitiauit, & sic vitiatam, per feminalem propagationem in posteros transfudit: & de ista causa fusè differit S. Doctor à quæst. 81. usque ad 84. existentiam, essentiam & subjectum peccati originalis exponens. Ejus vestigiis inhærentes, hæc tria in hac disputatione elucidare conabimur. Ad demum etiam aliquid de pœna debita originali peccato. Porro hæc disputatio maximi ponderis est & momenti, cum ex cognitione peccati originalis dependeat præcipuorum fidei articulorum notitia. Unde egregiè Augustinus lib. de peccato origin. contra Pelagium & Cælestium cap. 24. *In causa duorum hominum, quorum per unum venundati sumus sub peccato, per alterum redimimur à peccato: per unum precipitati sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam, propriè fides Christiana consistit.* Et lib. 5. contra Julian. cap. 2. asserit quod ad id est necessaria peccati originalis notitia, ut qui illud negant, ipsa fidei fundamenta nitantur subvertere.

ARTICVLVS PRIMVS.

An sit peccatum originale?

ECUM quæstio an est, juxta Aristotelem præmitti debeat quæstioni quid est, peccati originalis existentia adversus Pelagianos demonstranda est, priusquam ejus naturam & quidditatem explicemus.

§. I.

Error Pelagij proseribitur.

TRADUCTIONEM peccati Adæ in ejus posteros negarunt olim Pelagius, & ejus discipuli Cælestius & Julianus, ut refert D. Augustinus variis in locis. Qui error quinque potissimum propositionibus constabat. Prima